

Գարեգին Մեծառուտան՝ «Բնագործիւն կարմատունքի կամ կարմո»
(?) կովերը ճանաչելու միջոցները» (26 պատկերով), Ս.-Պետերբուրգ, 1904-
թ., դիրք 15 կողմ:

«Գիւղատնտեսական գրադարան» վերնագրով պ. Յովհան-
նէս Արամեանը ձեռնարկել է մի շարք հրատարակութիւնների,
որոնց նպատակն է ծանօթացնել մեր գիւղացուն գիւ-
ղատնտեսական գործունէութեան լաւագոյն ձեւերի և մի-
ջոցների հետ, նրան մի շարք խորհուրդներ ու ցուցմունքներ
տալ և միջոցներ առաջարկել բնութեան հետ աւելի յաջող կը-
ռուելու և իր ուժերը աւելի արդիւնաւոր գործադրելու համար:

Գովելի նպատակ: Մինչև այժմ հայերէն լեզուով գիւ-
ղատնտեսութեան վերաբերեալ շատ քիչ գրքեր է հրատա-
րակուած, մինչդեռ այդտեսակ գրքերի անհրաժեշտութիւնը
վաղուց է զգացուած մեղ մօտ:

Յիշած գրքի նիւթը ընտրուած է շատ աջող, բայց դժ-
բախտաբար չի կարելի նոյնը ասել նիւթի մշակութեան մասին:
Պ. Մեծատուրեան աշխատել է այս գրքում հաւաքել այն բոլոր
նշանները, որոնք թոյլ են տալիս դատել կովի կաթնատու լի-
նելու մասին: Եւ այդ պատճառով նա գիտութեան մէջ ապա-
ցուցուած և բացատրելի յատկանիշների հետ միասին ղետեղել
է բոլորովին անհիմն և յամենայն դէպս անբացատրելի նշան-
ներ, ինչպէս են՝ պոչի երկարութիւնը, ականջների մեծու-
թիւնը (ի դէպ է ասել, որ խօսելով ականջների մասին՝ պ. Մ.
սխալուում է ասելով, թէ լաւ կաթնատու կովի ականջները պէտք
«խիտ մազով ծածկուած լինին».—ընդհակառակը), ուլունքը և
այլն: Նշանների այս կազմութիւնը ոչ միայն չի հեշտացնում
գործը, այլ ընդհակառակը՝ կարող է միայն շփոթեցնել ընթեր-
ցողին: Կարող է նոյնիսկ պատահել, որ կով ընտրելիս իր ու-
շադրութիւնը դարձնի այդ երկրորդական, նոյնիսկ անպէտք
նշանների վրայ, մոռանալով գլխաւորները:

Միթէ՞ արժէր, օրինակ, ամբողջ 7 երես և 10 նկար նուի-
րել այնպիսի երկրորդական նշանի, ինչպէս է կաթնանիշի
ձևը, որի մասին ինքը պ. Մեծատուրեանն ասում է, թէ «կաթ-
նանիշի տարածութիւնն է, որ նշանակութիւն ունի, և ոչ թէ
ձևը» (եր. 34). նշանների այս բազմութիւնը և խառնաշփո-
թութիւնը մեր կարծիքով կազմում են գրքի ամենամեծ պա-
կասութիւնը:

Ինչ վերաբերում է լեզուին, պէտք է ասել, որ նա ընդ-
հանրապէս ծանր չէ: Բացատրելով այնպիսի խօսքեր, ինչպէս

«գեր» և «նիհար», բացատրուած չեն օտար չափերը: Նկարները բացի երկուսից (15 և 16) յաջող են: Մենք արդէն ասացինք, որ վերջի 10 նկարները բոլորովին աւելորդ են և միայն թանգացնում են հրատարակութիւնը:

Գիւնը 39 երեսի և 26 նկարի նշանակուած է 15 կողէկ. թուած է, թէ այսպիսի հրատարակութիւնների համար այնքան էլ է-
փան չէ:

Զնայած այս պակասութիւններին, դիւրք յամենայն դէպս կարող է օգտակար լինել մեր գիւղացիների համար, և ցանկա-
լի է, որ նա տարածուի:

ԵՐ. ՍԱՐ.

Վահան Թաւարեղեանի «Քանասեղծութիւններ», Թիֆլիս, 1903, դիւն է 50 կողէկ:

Տպագրուած խօսքի անհամ, անհոտ հեղեղ մըն է որ կը յորդի, կ'ողողէ հրապարակը: Դպրոցական գրասեղանը հազիւ թողած՝ կեանքը դիտելու և ըմբռնելու տակաւին անկարող՝ գրականութեան մէջ նետուելը թրքահայ բարքերու բնորոշ գիծերէն մէկը կը կազմէր: Հիմայ նոյն տեսարանին հանդիսա-
տես կ'ըլլանք և ռուսահայերու մէջ: Գրելախտէ բռնուելու ե-
րևոյթը կը սկսի այսօր նոյնքան ընդհանրանալ Արաքսի այս կող-
մը, որքան այն կողմը: Օրինակի համար, ահաւասիկ ձեզի հա-
րիւր երեսնոց բանաստեղծութեանց հատոր մը: Գրքի միայն ա-
ռաջաբանը բաւական է, որպէսզի մենք համոզուինք թէ հեղի-
նակը տակաւին շատ անգիտակից է ու միամիտ: Տեսէք:

«Եթէ նա քեզ դուր չի գայ—կը գրէ առաջաբանին մէջ
պ. Թաւարեղեան իր բանաստեղծութիւններուն ակնարկելով—
անշուշտ չես բարկանալ: Գիտե՞ս, որ այն նուիրական զգաց-
մունքներն, որոնք բորբոքում են մեր սիրտն, այն վեհ գաղա-
փարներն, որոնք յաճախ գալիս են մեզ այցելութեան ու մեզ
շրջապատող անելանելի խաւարի մէջ լուսոյ շիթեր արձակում,
երբ աշխատում ենք մենք թղթին յանձնել, մանաւանդ երբ
ուզում ենք նոցա չափածոյ տարազով արտայայտել՝ կորցնում
են իրանց գեղեցկութեան ամենահրապուրիչ մասն և նմանում
են լոկ այլանդակ կմախքի»:

Պ. Թաւարեղեան իզուր է չարչարուել մեզի բացատրելու
թէ որքան դժուար է բանաստեղծ դառնալ: Պէտք է ծնիլ
բանաստեղծական աւիւնով:

Պ. Թաւարեղեանի հարիւրի մօտ բանաստեղծութիւննե-